

Transzreflexió

Krähling Anna

Mottó:

How small a thought it takes to fill a whole life!
Még egy apró gondolat is megtölthet egy egész életet!
(Ludwig Wittgenstein)

A megismerés az emberi lét egyik alapvető törekvése. Ennek folyamata nagyon sokféle lehet, az egyszerű rácsodálkozástól a tudatos, tudományos eszközöket sem nélkülöző kutatásig, amely gondolkodás által valósulhat meg. A mottóul választott wittgensteini mondat ennek a folyamatnak nagyon árnyalt megfogalmazása. Az állítás a világ megismerésének teljességére is utal, amennyiben egy gondolat hitelesen tudja egy létező – teremtett lény – életpályáját betölteni, ha ez a megismerés egyre inkább kiteljesedik. Steve Reich (1936–) *Proverb*¹ című zeneműve ugyanezt a wittgensteini gondolatot tükrözi a zene eszközeivel. A *Proverb* a középkori Notre Dame-i iskola egyik mesterének, Perotinusnak (12. sz.) művéből merít inspirációt, és ebből építi fel időtlen és stílus kategóriáktól felszabadult kompozícióját. Steve Reich *Proverbje* letisztult és időtlen eszközökkel fejezi ki az egyszerű dallamból kifejlődő összetettséget. A zenemű rejtett olvasata a wittgensteini állítás – „Még egy apró gondolat is megtölthet egy egész életet!” – igazságának bemutatása.²

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=151gAUHVFC4>

² http://www.boosey.com/pages/cr/catalogue/cat_detail.asp?musicid=557

Transzreflexió

A megismerés transzreflexiója: a világot sokféleképpen ismerhetjük meg. Steve Reich zenéjének gondolatiságát követve művemben a megismerési folyamatot képeztem le vizuális eszközökkel. Az elnevezésre a transzreflexió fogalmát alkalmazom, amely a világ megismerésének sokféleségére utal. A transzreflexió értelmezési körei: transz - révület, önkívület, elragadtatás; transzcendens - megfoghatatlan, érzékfeletti; transzparens - áttetsző, átlátszó; transzformáció - átváltás, átalakítás; reflex - válasz; reflexió - visszafordulás, válasz, visszaverődés. A transzreflexió szerint a jelenségeken „áthatolhatunk”, más szóval: megismerhetjük őket, vagy falakba ütközve visszaverődhetünk róluk. A transzcendens, megfoghatatlan, érzékfeletti megragadását a világ jelenségeire adott reflexiók: racionális vagy irracionális válaszok adják. A világ teljességének felfogása ilyen egymást kiegészítő ellentétpárok által lehetséges. Átlátszóság – azaz a dolgok teljes megismerhetősége – és reflexió – visszaverődés, más értelemben válasz – a felfogható és megfoghatatlan teljesség összemetsződése. A világ ebben a kettősségben tölti ki tudatunkat. A mű feladata e kettősség megragadása, amely ezt a korlátok közé szorított valóságot oldja.

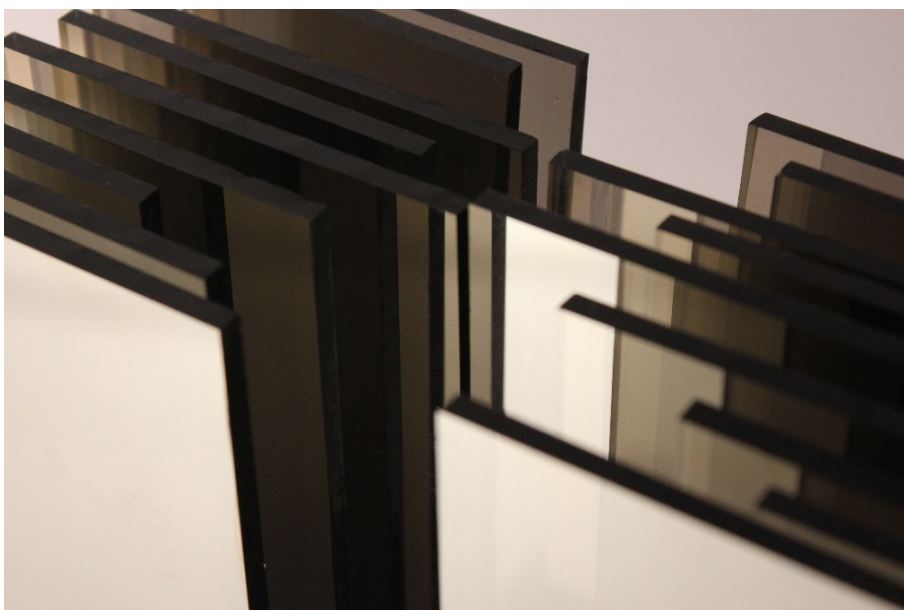
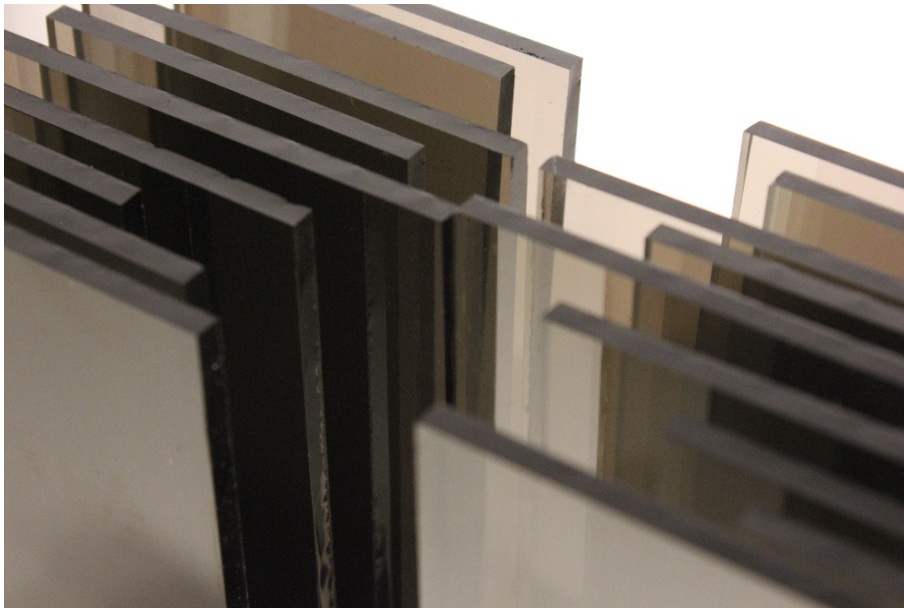
Szöveg – Zene – Tárgy

A mű maga is korlátok közé van szorítva, miközben kitágítja az alkotás és a megismerés terét. A tárgy a tér kis darabja, míg a zene az időé, a szöveg az intellektusé. E határok eltörléséhez olyan többletet kell adni, ami a művet alkotássá, a művészt alkotóvá emeli.

A transzreflexió kettőssége, az áthatolható – megismerhető és a reflektálódó – a megfoghatatlanságot válaszul kifejező jelenségek eredője mégis egyfajta sodrást, irányultságot, belső vágyat, kiteljesedésre való törekvést eredményez. Ezen a duális szituáción, a megfogható és az elérhetetlen kettősségében rejlő kudarcon a belső orientáció segít át, amely a megismerés folytonos vágyát követi, és amelynek erőteljes lelki dimenziói vannak. Ez a belső igény, a megismerhetetlen művészi megragadása az alkotó legfontosabb belső, lelki mozgatója. A filozófiai és a zenei előképek vonzásában kialakuló képzőművészeti alkotás ezt az átlátható – világos - vagy sötét - tömör - üvegfalak közötti „irányított” sodródást és az eközben lejátszódó lelki folyamatokat modellezi.

Ezen folyamatok modellezése a wittgensteini gondolat mögöttes tartalmának téri leképzésére tett kísérlet. A pulzáló tér hol kitágul, hol összesűkül, reményt és szorongást kelt, de a fő irány, a gondolat nem veszíti el meghatározó szerepét. A folyton változó tér lelki hullámokat generál, mely lelki transzreflexiókhoz vezet.

Fontos a párhuzam – és az eltérés is – a zenei és a tárgyi alkotás lelki hatásai között. Míg a műtárgy létrejöttétől kezdve azonos, addig a zenei mű mindig másként szólal meg (kivéve, ha lemezre veszik). A befogadó szempontjából mindkét esetben meghatározó, befolyásoló tényező az aktuális lelki állapot, ezért az alkotáshoz való viszony minden esetben más. Fontos különbség adódik a külső körülmények vizsgálatakor. A zenemű befogadására kevésbé hatnak, míg a tárgyi alkotást nagyban befolyásolják a külső tényezők (pl. fényhatások), melyek kihatnak az alkotással érintkező egyénben ébredő érzésekre.

Modell

A műtárgy meghatározó anyagaként a reflexiós üveget használtam, amely különleges optikai tulajdonságai révén kiemeli a megismerés kettősségét. Az elhelyezéstől, megvilágítástól függően változnak érzéseink, így az alkotás rámutat érzékelési és értelmezési lehetőségeink korlátaira. Az inspiráló zenei példa – Steve Reich *Proverbje* – az eszmei többlet, illetve a kiegészítés mellett a tárgy formájára is hatással volt, ugyanis a zene hangsávja jelenik meg az üvegfalak ritmusában. A zenei alkotásban hallható sűrűsödések, tágulások így új dimenziót definiálnak, térbelivé válnak. Az elkészült makett egy emberi léptékkel mérhető tér modellje, amely teret ad a lelki folyamatok lejátszódásának.

Az értékelés dimenziói

A transzreflexió egy gondolati párhuzamot is felkínál: a különféle művészeti ágak közötti elvont fordítás lehetőségét. A transzformációban a kiegészítés, átformálás, a különféle művészeti ágak egymásba szövődésének lehetősége rejlik. A szöveg, a zenemű és a képzőművészeti alkotás szándéka ugyanannak a gondolatnak, a világ kettősségének, egymást kiegészítő, jellemző elemeinek és azok felfoghatatlan teljességének megragadását célozza. A transzreflexió e megismerhetetlen egész alaptulajdonságára utal: a felfoghatatlanságra, a megragadhatatlan teljességre.

How small a thought it takes to fill a whole life! - Még egy apró gondolat is megtölthet egy egész életet! Reich az általa választott Wittgenstein-idézet mélyebb dimenzióit bontja ki darabjában, gondolati parafrázist idézve elő. A szöveg szabad teret enged a gondolattársításoknak, míg a zene irányított addíciót eredményez, mely nem engedi elkalandozni a képzeletet, hanem a lényegre mutat. Az alkotások eszköztárai így eltérő kiegészítéseket, megközelítéseket tesznek lehetővé. A filozófia nyelvi korlátok közé van szorítva, amely meghatározza a befogadó viszonyulását is a szöveghez, a konkrét tartalom értelmezési lehetőségei azonban kitágulnak. A zenei eszközök téra kiterjedt (ritmus, dallam, hangszínek), mégis – a filozófiai szöveghez hasonlóan – a partitúrában rögzítve állandó, az interpretáció lehetőségei azonban paradox módon számtalanok. A képzőművészet téri korlátokba ütközik, az indukált válaszok száma mégis végtelen. Más oldalról értelmezve a három jelenséget, gondolati tartalmuk nincs eléggé meghatározva, így teret engednek az egyéni kiegészítéseknek. A transzreflexió szándéka a zenei alkotáshoz hasonlóan a megismerési folyamat szavakkal kifejezhetetlen kettősségének, vagy pontosabban, végtelen – a sikert és a kudarcot egyaránt magába foglaló – lehetőségeinek a képzőművészet eszközeivel való megragadása.

